

**RUKOVOĐENJE AKCIJAMA GAŠENJA POŽARA U BOSNI I
HERCEGOVINI**

**MANAGEMENT OF FIREFIGHTING IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

Stručni članak

Prof. dr. Željko Knežiček, vanr. prof.*

Sažetak

Odgovor na vrste opasnosti (prirodnog porijekla ili antropološkog porijekla) u nastajanju nesreća (prirodnih, tehničko-tehnoloških i drugih nesreća) u Bosni i Hercegovini provode snage i subjekti sistema zaštite i spašavanja.

Posljedice nastale od požara i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini pokazuju da postoji niz problema u organizaciji i djelovanju organa uprave i operativnih službi koje se bave prevencijom, odgovorom na njih kao i oporavkom. Pogotovo se to odnosi na nedefinisano međuentitetsko i prekogranično pružanja pomoći u slučaju požara. Razloge za ovakvo stanje ne treba tražiti isključivo u ljudskim resursima i nedostatku materijalnih resursa nego i procesu upravljanja i njegovoj operacionalizaciji kroz rukovođenje u sistemu zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: rukovođenje, zaštita i spašavanje, požar, akcije gašenja, Bosna i Hercegovina.

Abstract

Response to the types of danger (natural origin or anthropological origin) in the emergence of accidents (natural, technical-technological and

---

*Visoka škola „CMS – Centar za multidisciplinarne studije“ Tuzla, e-mail: zeljko.k@bih.net.ba

other accidents) in Bosnia and Herzegovina is carried out by the forces and bodies of the protection and rescue system.

The consequences of fire and other accidents in Bosnia and Herzegovina pointing that there are a number of problems in the organization and operation of the administration bodies and the operational services that deal with prevention, response and recovery. This especially applies to undefined inter-entity and cross-border assistance in the event of a fire. The reasons for this situation should not be solely sought in human resources and the lack of material resources, but also in the process of management and operationalization in the system of protection and rescue of people and material goods in Bosnia and Herzegovina.

Key words: management, protection and rescue, fire, extinguishing operations, Bosnia and Herzegovina.

1. UVOD

Zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća „je vrlo stara aktivnost, ali se njeno proučavanje javlja kasnije. To je multidisciplinarna oblast za koju je potrebno konsultirati brojne naučne oblasti i discipline, koje u predmetu svoga proučavanja imaju određene pojave u prirodi ili tehnička dostignuća u privredi.“ (Huseinbašić, 2009:5) ^[2]. Civilna zaštita „kao dio sistema zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara vrlo je dinamična aktivnost. Državne strukture je oblikuju u duhu međunarodno-pravnih normi kako bi svojim građanima pružile minimum sigurnosti od prirodnih i drugih nesreća.“ ^[2]

Rukovođenje je “organizovana djelatnost na sprovođenju politike, ciljeva i zadataka koje organi upravljanja postavljaju“ (Dujović, 2006:32) ^[1] u određenoj oblasti pa i u sistemu sigurnosti i sistemu zaštite i spašavanja kao jednom njegovom dijelu i „jedna od funkcija upravljanja“ (Dujović, 2006:32). Prema Dujoviću (2006:20) rukovođenje je „djelatnost vođa i rukovodnih struktura na usmjeravanju pojedinaca, dijelova, jedinica i sistema sigurnosti kao cjeline, u kontekstu ostvarivanja ciljeva i zadataka koji su postavili državni organi pred sistem sigurnosti.“

Proглаšavanjem stanja prirodne ili druge nesreće (vanredne situacije) vrši se aktiviranje (mobilizacija) sistema civilne zaštite kojeg sačinjavaju snage i sredstva. Mobilizacija je postupak kojim se po nalogu nadležnog tijela obavlja pozivanje, prihvatanje i opremanje sudionika sistema civilne zaštite i dovodi ih u spremnost za provođenje zadataka civilne zaštite. Mobilizacija je sama po sebi izuzetno kompleksna i delikatna aktivnost. Njom se pokreću svi ljudski i materijalni potencijali koji su u procesu planiranja osmišljeni za izvršavanje zadataka zaštite i spašavanja. Pored potrebe da se organizirano, efikasno i racionalno djeluje u zaštiti i spašavanju, kako bi se umanjile štete na sredstvima i ugroženost ljudi, potrebno je voditi računa o tome koliko se dugo zadržavaju angažirana sredstva i ljudi.

Iz ovih konstatacija proizlazi značaj rukovođenja, koje treba osigurati plansko, stručno, organizirano, racionalno i ekonomično angažiranje snaga i sredstava na zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara u katastrofama.

S obzirom na to da su subjekti rukovođenja - ljudi, vođe, grupe ljudi potrebno ih je za ove situacije pripremiti: psiho-fizički, stručno, materijalno-tehnički, financijski i dr. Značajno je podsjetiti da je čovjek (ljudski faktor) glavni i odlučujući faktor. On se javlja kao subjekt u ulozi vođe-rukovodioca.

2. SISTEM RUKOVOĐENJA

Sistem rukovođenja u svim oblastima je vrlo kompleksan, a ovaj u sistemu sigurnosti je poseban. Te posebnosti potiču od toga što se rukovođenje realizira u vrlo otežanim uvjetima, kada su katastrofom poremećeni normalni tokovi života, kada su vođe i izvršiocu frustrirani činjenicom da su i njihovi članovi porodica, oni sami i njihova imovina ugroženi. Teorija i praksa definira brojne faktore koji su međuzavisni, uvjetovani i povezani i snažno utiču na rukovođenje u sistemima sigurnosti: cilj, autoritet, odgovornost, povjerenje, disciplina, moral, etika, propisi i vrijeme.

3. KOMPONENTE RUKOVOĐENJA

Bez pojedinačne elaboracije ovih faktora može se zaključivati o njihovom značaju i odražavanju na efikasnost i funkcionalnost rukovođenja. Svaki štab civilne zaštite, ima obavezu da radi na implementaciji i razvijanju ovih i drugih faktora koji su značajni za sve oblasti, a posebno za oblast sigurnosti čije rukovođenje ima sljedeće komponente: prevencija, ublažavanje, pripravnost i spremnost, odgovor, oporavak i razvoj. ^[3]. Navedene komponente prema vremenu provođenja dijelimo u dvije grupe i to prije događaja prirodne ili druge nesreće (vanredne situacije), u toku i nakon događaja prouzrokovanih nesrećom kako je vidljivo iz Tabele 1.

<i>KOMPONENTE RUKOVOĐENJA</i>	
<i>PRIJE DOGAĐANJA NESREĆE</i>	<i>U TOKU I POSLIJE DOGAĐANJA NESREĆE</i>
<i>Prevencija</i>	<i>Odgovor</i>
<i>Ublažavanje</i>	<i>Oporavak</i>
<i>Pripravnost i spremnost</i>	<i>Razvoj</i>

Tabela 1. Komponente rukovođenja (Knežiček, 2016:240)

Prevencija izražava koncept i namjeru potpunog izbjegavanja potencijalnih negativnih utjecaja, akcijom koja se unaprijed poduzima.

Ublažavanje je djelovanje unutar ovog segmenta i uglavnom se realizira kroz poseban program namijenjen za smanjivanje efekta prirodne i druge nesreće po zajednicu. Jedna od najrasprostranjenijih definicija podrazumijeva „mjere usmjerene na smanjenje udara prirodne katastrofe ili one prouzrokovane ljudskim faktorom po zajednicu“.

Pripravnost je stanje spremnosti operativnih snaga i sudionika sistema civilne zaštite za operativno djelovanje. *Spremnost* je praktično stanje trenutnih kapaciteta i sposobnosti službi, uprava štabova civilne zaštite, kao i drugih humanitarnih vladinih i nevladinih organizacija (zdravstvo, vatrogasne službe, oružane snage itd.) da brzo i efikasno odgovore na nastalu situaciju.

Mjere i aktivnosti u toku i poslije događanja prirodne i druge nesreće su: odgovor, oporavak i razvoj.

Mjere odgovora su one mjere preuzete odmah prije, u toku i poslije udara prirodne ili druge nesreće, odnosno katastrofe usmjerene spašavanju života i zaštite imovine. Odgovor na katastrofu izvršava se pod poremećenim i nekad traumatskim uvjetima, što zahtijeva angažman mnogo ljudi - spasilaca, opreme i ostalih resursa.

Oporavak je proces kojim se pomaže državi i društvu u povratku njenog odgovarajućeg funkcioniranja nakon katastrofe, koji može biti i dugotrajan. Tri su glavne kategorije aktivnosti izvršnih organa vlasti i resornih službi i ministarstava, a to su: sanacija, rehabilitacija, rekonstrukcija.

Segment razvoja pruža vezu između aktivnosti vezanih za eventualne prirodne i druge katastrofe i održivi razvoj. On je uključen i u oblast rukovođenja u prirodnim i drugim nesrećama, s namjerom da se rezultati ili iskustva iz dosadašnjih nesreća efikasno primjene u budućim politikama.

Segment razvoja u rukovođenju prirodnim i drugim nesreće može se izraziti kroz:

- ✓ uvođenje unaprijeđenih i moderniziranih sistema i programa gradnje (od infrastrukture do objekata),
- ✓ primjena iskustva iz dosadašnjih prirodnih i drugih nesreća u budućim programima istraživanja i razvoja,
- ✓ korištenje međunarodnog iskustva i pomoći u katastrofama na najbolji način.

4. RUKOVOĐENJE AKCIJAMA GAŠENJA POŽARA U BIH

Rukovođenje akcijama gašenja požara u Federaciji BiH

Zaštita od požara i vatrogastvo čine dio jedinstvenoga sistema zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih nepogoda i drugih nesreća u Federaciji koji je uređen Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća zbog čega se zaštita od požara i vatrogastvo organiziraju i funkcioniraju u okviru tog sistema.

Zaštita od požara obuhvaća skup mjera i radnji upravne, organizacijske, stručne, tehničke, obrazovne i propagandne prirode, koje se poduzimaju radi sprječavanja izbijanja i širenja požara, njegova otkrivanja, te zaštite ljudi, biljnog i životinjskog svijeta, materijalnih, kulturnih,

povijesnih i drugih dobara i okoliša. Zaštita od požara je djelatnost od posebnog interesa za Federaciju, kanton, grad i općinu.

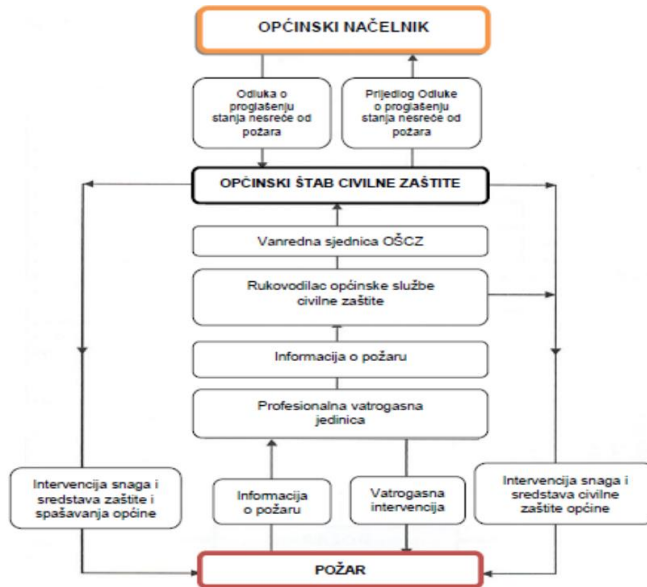
Vatrogastvo obuhvaća skup mjera i radnji upravne, organizacijske, stručne, kadrovske, tehničke, obrazovne i propagandne prirode, koje se poduzimaju radi gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara ugroženih požarom, te pružanje tehničke pomoći u akcidentnim situacijama. [5]

Opasnost od požara je stalno prisutna opasnost koja može dovesti do nesreće. To se može dogoditi u objektima u kojima žive i rade ljudi, pomoćnim objektima, magazinima, prilikom transporta ljudi i roba, šumi itd. Posljedice požara veoma često prate ljudske žrtve i ogromna materijalna šteta. Zbog svega toga zaštita od požara u Federaciji BiH je uređena Zakonom o zaštiti od požara i vatrogastvu. Federalni zakon je predvidio i obavezu donošenja odgovarajućeg kantonalnog i općinskog propisa.

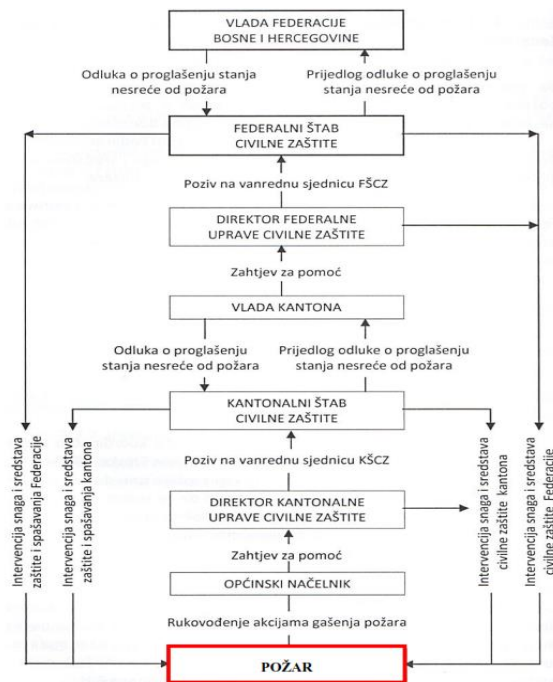
Rukovođenje akcijama gašenja požara može se podijeliti na:

- ✓ intervencija građana i uposlenika (prvi odgovor),
- ✓ intervencija vatrogasaca,
- ✓ intervencija snaga i sredstava civilne zaštite općine,
- ✓ intervencija snaga i sredstava zaštite i spašavanja općina,
- ✓ intervencija snaga i sredstava civilne zaštite kantona,
- ✓ intervencija snaga i sredstava zaštite i spašavanja kantona,
- ✓ intervencija snaga i sredstava civilne zaštite Federacije BiH,
- ✓ intervencija snaga i sredstava zaštite i spašavanja Federacije BiH,
- ✓ intervencija snaga i sredstava civilne zaštite Bosne i Hercegovine,
- ✓ intervencija Oružanih snaga BiH i
- ✓ intervencija međunarodnih snaga zaštite i spašavanja.

Shematski prikazi rukovođenje akcijama gašenja požara na prostoru Općine/grada koja ima formiranu profesionalnu vatrogasnu jedinicu prikazano je na Shemi 1. [3] Rukovođenje akcijama gašenja požara i pružanja pomoći od kantona i Federacije BiH prikazano je na Shemi 2. [4]

Shema 1. Rukovođenje akcijama gašenja požara na prostoru Općine (Knežiček, 2016:260)

Shema 2. Rukovođenje akcijama gašenja požara i pružanja pomoći od kantona i Federacije BiH (Tadić, 2013:232)

Rukovođenje u akcijama zaštite od požara u Republici Srpskoj

Zaštita od požara je djelatnost od posebnog interesa za Republiku Srpsku i zaštita se vrši u skladu sa Zakonom o zaštiti od požara (Službeni glasnik RS broj: 71/12 od 19. jula 2012. godine).^[6]

U Zakonu o zaštiti od požara definirano je da svaki građanin ili uposlenik koji primijeti požar dužan je da ga ugasi ako to može učiniti bez opasnosti za sebe ili drugog (prvi odgovor na požar). Ako građanin nije u mogućnosti da ugasi požar, dužan je da o požaru obavijesti vatrogasnu jedinicu, odnosno stanicu policije ili općinski centar za osmatranje i obavještavanje.

Privredno društvo i drugo pravno lice, republički organi uprave i drugi organi ili samostalna radnja, u slučaju saznanja za požar, imaju obavezu da o tome odmah obavijeste najbližu vatrogasnu jedinicu, općinski centar za osmatranje i obavještavanje ili stanicu policije. Privredno društvo i drugo pravno lice, republički organi uprave i drugi organi ili samostalna radnja, u slučaju saznanja za požar, imaju obavezu da o tome odmah obavijeste najbližu vatrogasnu jedinicu, općinski centar za osmatranje i obavještavanje ili stanicu policije.

Ako vatrogasna jedinica kod intervencije ne može da ugasi požar, starješina jedinice zatražit će pomoć od drugih vatrogasnih jedinica s područja općine ili od najbliže jedinice Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Vatrogasne jedinice od kojih je zatražena pomoć dužne su pružiti pomoć u skladu s općinskim planom zaštite od požara.

U gašenju požara i spašavanju ljudi i imovine ugroženih požarom sudjeluje Republička uprava civilne zaštite.

Ako se gašenje požara ili spašavanje ljudi i materijalnih dobara ne može postići, gradonačelnik ili načelnik općine može zatražiti od drugih gradonačelnika ili načelnika općine da sudjeluju sa svojim vatrogasnim jedinicama u gašenju požara i spašavanju ljudi i materijalnih dobara ugroženih požarom.

Gradonačelnici ili načelnici općina dužni su u pravilu da pruže traženu pomoć, a obavezni su da pomoć pruže po zahtjevu Republičke uprave civilne zaštite i da osiguraju neophodan broj vatrogasaca i tehničke opreme za zaštitu od požara na svom području.

Gašenjem požara rukovodi starješina ili drugi rukovodilac vatrogasne jedinice koja je prva počela gasiti požar, ako se starješine, odnosno rukovodioci vatrogasnih jedinica koje sudjeluju u gašenju požara drugačije ne dogovore.

Radi efikasnijeg i nesmetanog gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara, rukovodilac gašenja požara može:

- ✓ zabraniti pristup nepozvanim licima u blizini mjesta požara, kao i saobraćaj pored tog mjesta,
- ✓ narediti evakuaciju lica i uklanjanje stvari iz susjednih objekata koji su ugroženi požarom,
- ✓ narediti prekid dovodjenja električne energije i plina,
- ✓ narediti djelomično ili potpuno rušenje objekta preko koga bi se požar mogao proširiti,
- ✓ ako se širenje požara ne može na drugi način spriječiti, ograničiti djelomično ili potpuno dovod vode drugim potrošačima u zoni u kojoj se pojavi požar ili u čitavom naselju radi osiguranja potrebne količine vode za gašenje požara,
- ✓ narediti korištenje vode iz obližnjih bunara, cisterni, rezervoara, kanala i slično koji pripadaju privrednim društvima i drugim pravnim licima, republičkim organima uprave i drugim organima i samostalnim radnjama,
- ✓ narediti korištenje vozila privrednog društva i drugih pravnih lica, republičkih organa uprave i drugih organa, samostalnih radnji i fizičkih lica radi prevoženja nastradalih u požaru do najbliže zdravstvene ustanove,
- ✓ nasilno otvoriti zaključani objekt ili prostoriju radi gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara,
- ✓ narediti licima koja stanuju u neposrednoj blizini mjesta požara, kao i licima koja se zateknu na mjestu požara da pruže pomoć u gašenju požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara i
- ✓ narediti upotrebu sredstava za uzbunjivanje i obavještavanje radi bržeg okupljanja vatrogasaca.

U slučaju izbijanja požara većih razmjera, opasnosti od naglog širenja požara, opasnosti da požar ugrozi živote ljudi ili materijalna dobra u većem obimu, a raspoložive vatrogasne jedinice ne mogu suzbiti požar,

gradonačelnik ili načelnik općine može narediti svim sposobnim građanima na području općine starijim od 18 godina da sudjeluju u gašenju požara i spašavanju ljudi i materijalnih dobara ugroženih požarom i da za potrebe gašenja stave na raspolaganje alat, prijevozna, tehnička i druga sredstva.

Također je definirano da teritorijalne vatrogasne jedinice su dužne da u gašenju požara pruže pomoć vojnim vatrogasnim jedinicama na traženje vojnog starješine.

Rukovođenje i odgovornost u zaštiti od požara u Brčko distriktu

Zaštita od požara u Distriktu se vrši u skladu sa Zakonom o zaštiti od požara Brčko distrikta („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 9/06, 19/07, 12/11).^[7] U Zakonu o zaštiti od požara definirano je da Opći akt o zaštiti od požara donose: poduzeće i druga pravna osoba, poduzetnik, organ javne uprave Brčko distrikta BiH ili organizacijski dio organa javne uprave, pravosuđe Brčko distrikta BiH, Pravobraniteljstvo Brčko distrikta BiH i Policija Brčko distrikta BiH.

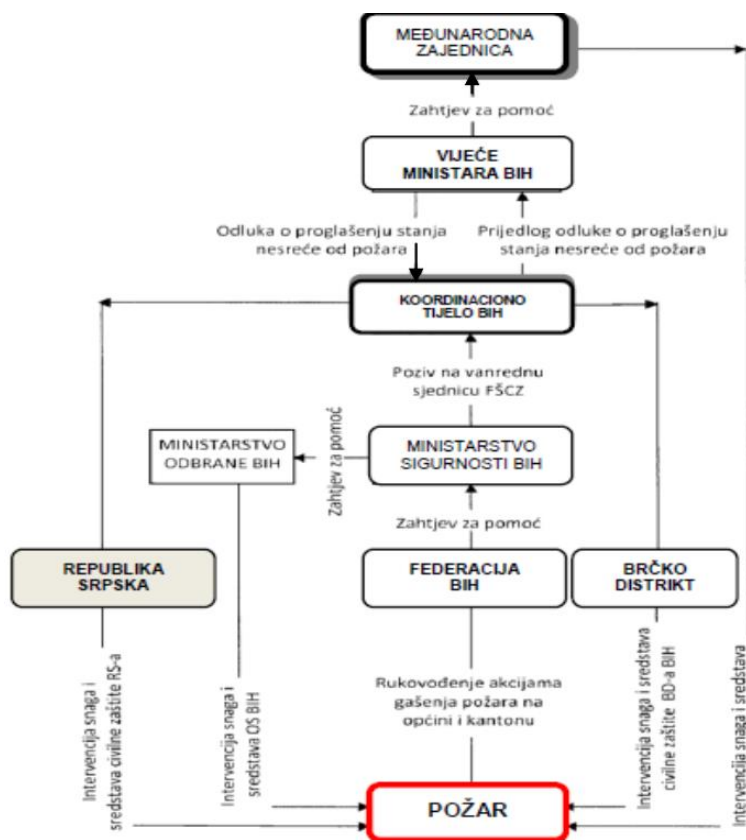
Odgovornost za primjenu mjera zaštite od požara imaju:

- ✓ direktor preduzeća ili drugog pravnog lica,
- ✓ funkcioner koji rukovodi organom,
- ✓ rukovodeći radnici i radnici s posebnim ovlaštenjima u preduzeću i pravnom licu,
- ✓ preduzetnici, vlasnici preduzeća i samostalnih radnji, svaki u svom djelokrugu.

Za sprovođenje propisanih i naloženih mjera zaštite od požara u stambenim objektima odgovoran je vlasnik objekta, a za stambene i stambeno poslovne objekte odgovorni su etažni vlasnici. Profesionalnom teritorijalnom vatrogasnom jedinicom rukovodi starješina teritorijalne vatrogasne jedinice, koga imenuje gradonačelnik Brčko distrikta BiH a na prijedlog šefa odjeljenja nadležnog za poslove zaštite od požara.

5. RUKOVOĐENJE AKCIJAMA GAŠENJA POŽARA I PRUŽANJE POMOĆI OD BIH I MEĐUNARODNE ZAJEDNICE

Rukovođenje akcijama gašenja požara i pružanje pomoći s državnog nivoa i međunarodne zajednice prikazano je na Shemi 3.^[3]

Shema 3. Rukovođenje akcijama gašenja požara i pružanje pomoći od Bosne i Hercegovine i međunarodne zajednice (Knežiček, 2016:260)

Ono što također treba napomenuti da o međusobnom pružanju pomoći između entiteta postoji Sporazum o suradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.^[8]

6. ZAKLJUČAK

Sistem rukovođenja u svim oblastima je vrlo kompleksan, a ovaj u sistemu zaštite od požara je poseban. Te posebnosti potiču od toga što se rukovođenje realizira u vrlo otežanim uvjetima, kada su požarom poremećeni normalni tokovi života i kada je imovina ugrožena od požara.

Rukovođenje u sistemu protupožarne zaštite ima vrlo značajne komponente a koje se odnose na prevenciju, ublažavanje, pripravnost i spremnost, te drugu koja se odnosi na tok i poslije događanja nesreće.

Teorija i praksa definira brojne faktore koji su međuzavisni, uvjetovani i povezani i snažno utiču na rukovođenje u sistemima zaštite od požara a to su: cilj, autoritet, odgovornost, povjerenje, disciplina, moral, etika, propisi i vrijeme.

Sistem zaštite od požara u Bosni i Hercegovini je složen kao i sam ustroj države. Pored ove složenosti u radu je dat prikaz rukovođenja akcijama gašenja požara na prostoru Općine, kantona i Federacije BiH do rukovođenje akcijama gašenja požara i pružanje pomoći od Bosne i Hercegovine i međunarodne zajednice.

LITERATURA

1. Dujović, J.: Rukovođenje i upravljanje sistema sigurnosti, FPN, Sarajevo, 2006.
2. Huseinbašić, Ć.: Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, FPN, Sarajevo 2007.
3. Knežiček, Ž.: Civilna zaštita, OFF-Set Tuzla, Tuzla 2016.
4. Sporazum o suradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite F BiH i RS.
5. Tadić, Z.: Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, I i II dio, Printcom, Tuzla, 2013.
6. www.fbihvlada.gov.ba/./sporazumi/Sprazum%20sa..
8. Zakon o zaštiti od požara Brčko distrikta BiH „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ broj: 9/06, 19/07, 12/11.
7. Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu u Federaciji Bosne i Hercegovine „Službene novine Federacije BiH“ broj: 65/09. (www.fbihvlada.gov.ba/./zakoni/)
8. Zakon o zaštiti od požara Republike Srpske „Službeni glasnik RS“ broj: 71/12 od 27.7.2012. (www.msb.gov.ba/onama/struktura/zastita./zakoni/)